

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

‘Du kan få tag i det överallt’

- Föräldrars syn på sina möjligheter att påverka ungdomars
förhållningssätt till alkohol och droger

Johanna Lövall

Kandidatuppsats SOPA 63
VT 2018
Handledare: Teres Hjärpe

Abstract

Author: Johanna Lövall

Title: ‘ You can get it everywhere’. Parents' views on their ability to influence young people's approach to alcohol and drugs.

Supervisor: Teres Hjärpe

Assessor: Katarina Jacobsson

Background: There is extensive research from different national contexts pointing out parents and some specific parenting approaches as important in preventing or counteracting youth alcohol and drug use. In Swedish research, young people themselves have pointed out the importance of their own parents when it comes to their views on “use” and “misuse”. The aim of the study was to investigate how parents look at their role and their ability to influence children's approach to drugs and alcohol. To answer the purpose, qualitative interviews were conducted with parents of adolescents soon to start high school. The selection was made through a non-probability selection and convenience selection. The analysis, based on four interviews with in total six parents resulted in the following reflections: First of all, the interviews showed that in line with knowledge from research, parents see themselves as having a big responsibility in preventing teenagers from the use of alcohol and drugs and that this is partly related to feelings of social shame. Another result was that monitoring and authoritative parenting approaches such as information and communication towards the teenager was the main strategy that parents referred to when talking about active initiatives to prevent. Further: Most parents stated that they drink “modestly” in front of their children, but not use any kinds of drugs. Finally; parents did not worry more or less over sons’ and daughters’ potential use, however they worried over different consequences for girls and boys. A conclusion from this study is that parents seems well aware of results from previous research and theory pointing at the important role parents have in preventing drug use of young people, according to what they say. A question for further research is to what extent they really apply this knowledge in more unreflected parenting.

Keywords: adolescents, alcohol, drugs, parents, preventive work

Förord

Först och främst riktas ett stort tack till föräldrarna som deltagit i studien och att ni har delat med er av era tankar och erfarenheter vilket har väckt mycket tankar hos mig som jag kan ta med mig i framtiden, både som socionom och förhoppningsvis som förälder en vacker dag. Tack till alla mina vänner som både läst uppsatsen under konstruktionen, men även dem som har stöttat mig att jag skulle klara att skriva denna uppsats själv. Ett enormt tack till min handledare Teres Hjärpe som har visat ett stort engagemang och funnits tillgänglig för alla konstens frågor.

Johanna Lövall

Innehållsförteckning

ABSTRACT	2
FÖRORD	3
INLEDNING	5
PROBLEMFÖRMULERING	5
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	7
FÖRTYDLIGANDE	7
KUNSKAPSLÄGET	8
METOD OCH METODOLOGISKA ÖVERVÄGANDE	10
METOD	10
TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	11
<i>Urval</i>	11
<i>Utarbetande av intervjuguide</i>	11
<i>Genomförande av intervjuer och presentation av intervjupersoner</i>	12
<i>Transkribering</i>	13
<i>Kodning</i>	13
<i>Etiska överväganden</i>	13
METODENS FÖRTJÄNSTER OCH BEGRÄNSNINGAR	14
TEORETISKT RAMVERK	16
DROGER OCH UPPFOSTRINGSSTILAR	16
<i>Restriktiva förhållningssättet</i>	16
<i>Tillåtande förhållningssättet</i>	17
MONITORING.....	17
ANALYS	19
LITEN ORO TROTS STORA FAROR	19
FÖRÄLDRAANSVAR OCH SOCIAL SKAM	21
INFORMATION OCH KOMMUNIKATION SOM FÖREBYGGANDE STRATEGI	23
FÖRÄLDRAR SOM FÖREBILDER	27
ALKOHOL, DROGER, POJKAR OCH FLICKOR.....	30
AVSLUTANDE DISKUSSION	32
REFERENSLISTA	35
BILAGA 1	39

Inledning

Problemformulering

Alkohol- och narkotikamissbruk är sociala problem som mer eller mindre tas för givet i samhället. De individer som har ett missbruk betraktas ofta som sociala problemgrupper i samhället (Meeuwisse & Swärd 2013, s. 23). Alkohol och narkotika kan orsaka såväl medicinska, psykologiska och sociala skador av olika slag för de individer som missbrukar dem (ANDT 2017). Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysningens (CAN) enkäter som årligen skickas till skolelever påvisar att i synnerhet alkohol nyttjas av många redan i unga år. Cirka 40% av eleverna i årskurs nio svarade att de någon gång under de senaste 12 månader druckit alkohol under 2017. Samma år uppgav 10% av niondeklassarna att de var rökare och 6% snusare. Vidare uppgav niondeklassarna samma år att 7% av pojkarna och 5% av flickorna någon gång använt narkotika. När detta resultat sätts i relation till tidigare enkätundersökningar konstaterar CAN att ungdomarnas alkohol- och tobaksvanor minskat under 2000-talet medan användningen av narkotikan varit oförändrad (CAN 2017). CAN:s undersökning bekräftar oavsett att om man ser alkohol- och droganvändning som skadligt för ungdomar, så har samhället en hel del att göra för att minska dessa siffror.

Tidiga och förebyggande insatser återkommer och betonas som centrala i litteratur (Kadesjö 2008; Petrie, Bunn och Byrne 2007) och samhällsdebatt vilket framkommer av Tobés (2018) debattartikel i *Gefle dagblad*. Det tycks finnas en konsensus om att samhället har mycket att vinna på om satsning sker för att få ungdomar att inte ska börja tidigt med alkohol och droger.

Det finns flera olika statliga förebyggande initiativ som syftar till just att motverka ungdomars tillgång till både alkohol och droger. Kunskapsinhämtning om ungdomars alkohol- och drogvänor, både vad gäller utbredning och karaktär, exempelvis genom enkätundersökningar som den tidigare refererade CAN-enkäten, är en sorts initiativ (CAN 2018). Kommuner försöker också på olika vis förebygga ungdomars alkohol- och drogmissbruk bland annat har en kommun i centrala Sverige anordnat informationsprogram och föräldragrupper där föräldrarna till missbrukande ungdomar eller före detta missbrukande ungdomar kan prata och dela erfarenheter med varandra (MiniMaria 2018). Flera kommuner har tagit hjälp av polisen gällande att informera ungdomarna i skolan att droger är inget de ska befatta sig med vilket bland annat framkommer i en artikel i *Ystads Allehanda* (2018) skriven av Lawesson. Intentionerna är också tydliga inom lagstiftning. Bland annat säger sjunde paragrafen i

Alkohollagen (2010:1622) att försäljning av alkohol inte får ske till ungdomar som inte fyllt 20 år samt att krogar inte får servera alkohol till ungdomar under 18 år. Narkotikastrafflagen (1968:64) som bland annat säger att den som säljer narkotika som är avsedd för missbruk kan få fängelsestraff. Vidare säger Socialtjänstlagen (2001:453) kapitel 5 första paragrafen att socialnämnden ska aktivt jobba för att förebygga och motverka olika missbruk hos ungdomar.

Även om initiativen som nämnts vittnar om att staten ser ett ansvar i sammanhanget, är det ofta föräldrarna som ges skulden för att ungdomarna börjar använda sig av droger (Kadesjö 2008). På olika sätt kontrolleras också föräldrar av samhället genom olika stödsystem i förhållande till missbruk, preventivt exempelvis genom föräldrautbildningar som redan nämnts ovan. Men också reaktivt då missbruksproblematik, oavsett om det är hos föräldern eller barnet kan vara en anledning till att barn omhändertas enligt LVU- Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (1990:52). Dagens föräldrar står därmed inför en mängd olika utmaningar, inte bara att uppfylla barnets basala behov utan även omgivningens krav samt att förhindra att barnet hamnar i missbruk då dessa ungdomar kan orsaka problem i samhället (Sharma 2005). Det är alltså mycket som ställs på sin spets kring föräldraskapet just när det kommer till alkohol och droger och det kan ses som ett personligt misslyckande som förälder om ungdomarna börjar använda droger. Bäck-Wiklund (2010) visar genom en intervjustudie på den press många föräldrar känner i förhållande till det övergripande målet med uppfostran som är att forma den optimala samhällsmedborgaren som ska skaffa sig familj och ett jobb. Utöver de formella kontrollerna från myndigheter och andra samhällsinstanser kan föräldrar också känna en prestationsångest inför en mer informell kontroll som kommer från vänner och familj, där frågor om droger och alkohol ingår som en aspekt (Bäck-Wiklund 2010).

Forskning tycks enhetligt peka på att föräldrar faktiskt spelar en stor roll vad gäller barnets relation till alkohol och droger vilket beskrivs mer utförligt i avsnitten om tidigare forskning och teori. Ett intressant resultat som redovisats är att föräldrars olika förhållningssätt påverkar ungdomarnas drogvanor där vissa uppfostringsstilar visat sig skydda ungdomarna från alkohol och droger (Broman, Reckase & Freedman-Doan 2006; Charoenwongsak, Kinorn & Hongsanguansri 2017). Ett begrepp som lyfts fram är ”monitoring”, ett så kallat kontrollerande eller bevakande föräldraskap, som i en lagom balans också visat sig fördelaktigt för att förebygga testande av alkohol och droger i unga år (Dishion & McMahon 1998). Vidare har det påvisats att ungdomar med högriskbeteende tenderar att ha föräldrar som är mindre inblandade i ungdomens vardag och att föräldrarna träder tillbaka från sin ledarroll när de

kommer inför utmaningar som innebär att konfrontera ungdomens problembeteende. Samtidigt har det visat sig att föräldrarna inte borde träda tillbaka då dessa diskussioner eller konflikter kan vara viktiga erfarenheter för ungdomen att ha med sig i livet (Kadesjö 2008). Ett alternativ för ungdomen kan vara att vända sig till vänner för att få vägledning, som eventuellt inte ser alkohol och droger som något problematiskt utan som en kortsiktig lösning på olika problem (Kadesjö 2008; Lalander 2008). Kadesjö (2008) tillger föräldern sju olika områden som har betydelse för föräldrarnas inflytande på barnets beteende i förhållande till alkohol och droger: familjrelationer, familjesammanhållning, kommunikation inom familjen, föräldrar som modeller för sina barn, uppfostringsstrategier, föräldrars övervakning samt påverkan från familj/vänner.

Mot bakgrund av denna bild som litteraturen ger där föräldrarollen betonas som viktig gällande att förhindra eller försena ungdomarnas alkohol- och drogdebut, förekommer det sällan i litteratur hur föräldrarna själva ser på sin föräldraroll. Därav kommer denna studie fokusera på hur föräldrarna själva ser på sin föräldraroll och möjligheter att påverka ungdomarnas förhållningssätt till droger och alkohol.

Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att genom kvalitativa intervjuer undersöka hur föräldrar själva ser på sin roll och sina möjligheter att påverka ungdomarnas förhållningssätt till droger och alkohol. För att kunna besvara syftet har följande frågeställningar legat till grund:

- Hur resonerar tonårsföräldrar om sitt ansvar när det kommer till att förebygga sina ungdomars nyttjande av alkohol och droger?
- Vilka strategier säger föräldrarna att de använder sig av när de handlar aktivt för att förebygga ungdomars eventuella kontakt med alkohol och droger?
- Hur ser föräldrar på sig själva som förebilder i sammanhanget? Hur tror de att deras egna vanor påverkar ungdomarnas?
- Går det att urskilja några skillnader i hur föräldrarna resonerar i förhållande till ungdomens kön? I så fall hur?

Förtydligande

Att slå ihop alkohol och droger som en enhet, som jag gör i denna studie, är inte helt oproblematiskt. Det finns stora skillnader både kulturellt, socialt, medicinskt och

konsekvensmässigt. Eftersom huvudintresset är föräldrarnas förhållningsätt och strategier för att förebygga har jag valt att i ett inledande skede behandla alkohol och droger som en enhet. Delar av intervjuerna kom dock att handla om dessa skillnader, vilket behandlas som ett resultat och inte en utgångspunkt i denna studie.

Kunskapsläget

Det finns omfattande internationell och svensk forskning om förebyggande arbete generellt gentemot ungdomars droganvändning, men även kring just föräldrarnas betydelse. Studier som jag refererar till kommer från Thailand, USA, Storbritannien, Irland, Australien och Sverige. Anledningen att jag valde litteratur runtomkring i världen är för att få en geografisk spridning samt för att påvisa att forskning kring ungdomars alkohol- och drogvanor finns i olika delar av världen och ses som viktig.

Några kvantitativa enkätstudier har intresserat sig för hur olika faktorer samvarierar med ungdomars droganvändande. I en thailändsk kontext har Charoenwongsak, Kinorn och Hongsanguansri (2017) studerat olika föräldrastilar hos föräldrar och vårdnadshavare för ungdomar under 20 år som var diagnostiserade med drogproblematik. Frågorna berörde genomsnittlig ålder på drogdebuten, vilka droger som användes samt vilka föräldrastilar som var vanligast. Den vanligaste föräldrastilen var den auktoritativa efterföljs av den försummande föräldern. Att allt fler föräldrar kategoriserades som ”den försumliga föräldern” visade sig vara en riskfaktor för de thailändska ungdomarna. Ungdomar som inte fått tillräckligt med värme och kärlek av sina föräldrar kan känna sig övergivna och tomma och därför söka sig till olagliga droger, menar författarna (ibid).

Broman, Reckase och Freedman-Doan (2006) har undersökt föräldrarollen i familjer med olika etnisk bakgrund där ungdomarna har drogproblematik. Studien visade att olika förhållningssätt var viktiga beroende på familjens etniska ursprung. De familjer där det fanns ökad familjevärme och familjeacceptans hade exempelvis starkare inverkan på familjer från latinamerikansk bakgrund än på västerländska och afrikanska familjer (ibid).

En annan grupp studier fokuserar på olika preventionsmetoder och hur de fungerar. Petrie, Bunn och Byrne (2007) genomförde en systematisk översyn på studier av föräldraprogram för att förhindra tobak-, alkohol- och drogmissbruk hos ungdomar under 18 år. De tittade på olika

förebyggande interventioner och jämförde dessa. Slutsatsen av studien är att föräldraprogram kan vara effektiva för att minska eller förebygga ungdomars droganvändning. Det mest effektiva var de föräldraprogram som delade fokus på aktivt föräldraansvar så som social kompetens och självreglering. Dock påpekar författarna att mer arbete och forskning behövs för att undersöka förändringsprocessen för dem som är involverade i dessa insatser och hur effektiva de är (ibid).

Yap et al. (2011) studie handlar om ett lättillgängligt webbaserat föräldraprogram i Australien för att förhindra ungdomars alkoholmissbruk. Anonymitet råder och programmet beskrivs gå att skräddarsy efter användarens behov och intresse. Under senaste decenniet har det skapats olika datoriserade terapier som har visat sig vara effektivt för depressioner, ångestsjukdomar och problematisk droganvändning hos ungdomar (ibid).

En studie av hög relevans för frågeställningarna i denna studie kommer från den svenska kontexten. Sato (2004) har skrivit en rapport om droger och identitetsskapande ur olika kulturella perspektiv av alkohol och narkotika i svenska ungdomsgrupper i åldrarna 16-19 år. Syftet med rapporten var att belysa alkoholens och narkotikans betydelse för ungdomar genom att fokusera hur ett visst antal ungdomar resonerar kring drogers betydelse i deras vardag. Studien baseras på fem ungdomsgrupper där åtta killar respektive åtta tjejer deltog. I intervjuerna diskuterades även föräldrarnas roll i droganvändandet. Bland annat nämner ungdomarna att föräldrarna har en kluvenhet inför ungdomarnas droganvändande och många av ungdomarna skrattar när de berättar just om föräldrarnas osäkerhet inom ämnet. Föräldrarnas kluvenhet märks tydligt när ungdomarna berättar om tillfällen då föräldrarna skulle "köpa ut" alkohol från Systembolaget till dem, vilket i stort sett alla ungdomarna varit med om. Kluvenheten visade sig bland annat genom att föräldrarna först och främst skulle fundera på saken och efter ett tag accepterade de att köpa ut en flaska vin till ungdomen med vissa villkor (som exempelvis att ungdomen skulle ta en taxi hem). Genom att köpa ut alkohol accepterar föräldrarna att ungdomen dricker, vilket ungdomarna uppfattar som dubbla signaler från föräldrarna (ibid).

Samtliga ungdomar i studien nämner de vuxnas betydelser och resonerar kring vuxna som förebilder. Det som ungdomarna uppfattar som moget eller vuxet hämtar de oftast från deras egna föräldrars alkoholkonsumtion. Genom att iaktta sina föräldrar får ungdomarna en koll på

vad som är rimligt samt att föräldrarna talar öppet med sina ungdomar om egna erfarenheter (Sato 2004).

Slutligen finns forskning om villkor för barn och ungdomar som lever med föräldrar som har missbruksproblematik. Bland annat har Näsman och Alexandersson (2017) gjort intervjuer med barn och deras föräldrar med missbruksproblematik. Syftet med studien var att få fördjupad kunskap om hur barnen och den missbrukande förälderns respektive perspektiv förhåller sig till varandra och finna likheter och skillnader. En annan artikel skriven av samma författare baseras på intervjuer med barn som växt upp med missbrukande föräldrar där fokus istället ligger på förståelsen av barnets situation när förälderns missbruk har upphört (Alexandersson & Näsman 2017). Heimdahl och Abrahamson (2012) har skrivit en artikel som baseras på vuxnas skriftliga erfarenheter och återberättelser av att växa upp med missbrukande föräldrar. Resultatet visar att de äldre skribenterna och de yngre skribenterna har olika erfarenheter av vems ansvar det är att dricka sig berusad.

Sammanfattningsvis finns både internationell och svensk forskning som är bred och innehåller många olika aspekter av ungdomar med missbruksproblematik. Föräldrarnas inverkan lyfts fram i förhållande till olika föräldrastilar, etnisk bakgrund och olika föräldraprogramms effekter. Min studie fokuserar på liknande frågor, fast ur föräldrarnas perspektiv.

Metod och metodologiska övervägande

Metod

Syftet handlar om att undersöka hur föräldrar själva ser på sin roll och sina möjligheter att påverka ungdomars förhållningssätt till droger. Intresse består i att fånga många olika aspekter och nyanser, så väl som resonanser och motsägelsefullheter av föräldrarnas förståelse, uppfattningar och åsikter. Kvalitativ metod som beskrivs som lämplig för den sortens ansats i förhållande till ett forskningsproblem valdes därför (Bryman 2011, s. 371-372). Som Kvale och Brinkmann (2014, s. 15) skriver ”att vill vi veta hur människor uppfattar sin värld så varför inte fråga dem själva?”. Då är det deras förklaringar av verkligheten som framkommer och inte de vetenskapliga. Genom detta perspektiv kan vi få bättre förståelse hur människor faktiskt fungerar (Kvale & Brinkmann 2014, s.17). Föräldrars föreställningar och uppfattningar är huvudfokus och därför är det av vikt att sätt sig in i intervjupersonernas situation och se situationen utifrån deras perspektiv.

En kvantitativ studie på samma tema hade också varit tänkbar men skulle ha gett svar på andra frågor, som exempelvis vilka förhållningssätt som är vanligast bland föräldrar eller hur en viss föräldrastil varierar med kön och utbildningsbakgrund. Sådana frågor är intressanta, men står inte i fokus i denna studie. Istället ska olika nyanser av en begränsad aspekt av verkligheten utforskas där ordval och uttryckssätt hos studiens deltagare är en viktig del för förståelse (Bryman 2011, s. 372).

Tillvägagångssätt

Urval

Urvalet började med sökandet efter personer med särskilda kunskaper inom det valda ämnet (Kvale & Brinkmann 2014, s. 129) som i denna studies fall är föräldrar. Nästa steg i urvalet var att finna dessa föräldrar vilket gjordes via personliga kontakter. Intervjupersonerna fann jag via en gemensam idrottsklubb där vi var bekanta med varandra. Därav fanns ingen nära relation till intervjupersonerna utan vi var mer bekanta och visste vilka vi var. Detta kan liknas vid det Bryman (2011, s. 194) kallar icke-sannolikhetsurval och bekvämlighetsurval vilket innebär att de personer som ingår i studien är sådana personer som finns lättillgängliga för författaren. Att finna intervjupersoner av relevans var enkelt vilket underlättade att snabbt komma igång med intervjuerna.

Utarbetande av intervjuguide

En intervjuguide för semistrukturerade intervjuer utarbetades med förutbestämde teman och underfrågor utifrån studiens syfte och frågeställningar (se bilaga 1). Denna studie hade inte intresse av att sammanställa, generalisera eller jämföra svaren från intervjuerna. Inte heller var det ett mål att låta intervjupersonerna få associera fritt kring ämnet. Ett mål var istället att använda teman för att ge utrymme för intervjupersonerna att fritt utforma sitt eget svar kring temat och frågan samtidigt som vissa intresseområden skulle täckas in (Bryman 2011, s. 415; Kvale & Brinkmann 2014, s. 166). Därför hade intervjuguiden en semistrukturerad form. Trots den nedskrivna intervjuguiden och förberedelse innan intervjuerna fanns en medvetenhet om att andra aspekter kunde framkommit som inte hade gått att förbereda. Eriksson- Zetterquist och Ahrne (2015, s. 44) påpekar att en intervju består av två personer med två olika identiteter som möts och intervjupersonen kan känna sig antingen trygg med situationen och prata lätt eller så uppstår problem såsom tystnad.

Genomförande av intervjuer och presentation av intervjupersoner

Samtliga föräldrar som blev tillfrågade att delta i studien tackade ja. Sammantaget gjordes fyra intervjuer och en närmare presentation av intervjupersonerna finns i *tabell 1*. I intervjuerna relaterar föräldrarna till alla sina barn oavsett ålder men fokus i intervjuerna har varit på ungdomarna i högstadieåldern. Alla familjer bor ute på landsbygden vilket gör att ungdomarna åker buss in till staden då de börjar högstadiet. Alla förutom en familj består av barn av vardera kön. Intervjutillfällena baserades på intervjupersonernas tid och tillgänglighet.

Tabell 1: Beskrivning av intervjupersoner

INTERVJU 1 Ensamstående förälder	Mamma Karin 36 år	En 8 årig son och en 12 årig dotter.
INTERVJU 2 Ensamstående förälder	Pappa Anders 47 år	Tre döttrar i åldrarna 14-, 17- och 20 år
INTERVJU 3 Föräldrapar	Mamma Madde 38 år Pappa David 41 år	En 12 årig son och en 15 årig dotter.
INTERVJU 4 Föräldrapar	Mamma Åse 45 år Pappa Torbjörn 48 år	En 17 årig son och en 13 årig dotter.

Två intervjuer genomfördes hemma hos intervjupersonerna medan de andra två intervjuerna var vid olika tillfällen i cafeteria på gemensam idrottsklubb. Innan intervjuerna definierades inte vad som menades med droger då författaren ville se vad föräldrarna inkluderade som droger. Efter information om studien och en förfrågan om inspelning av intervjun gav föräldrarna sitt samtycke att delta och att intervjun spelades in med diktafon. Detta gjorde att enbart anteckningar om bakgrundsinformation behövdes skrivas ner. Intervjuernas varaktighet varierade mellan 45- och 60 minuter.

Till en början var intervjuerna oproblematiska med småprat men när bandspelaren sattes igång noterades hur intervjupersonerna och intervjuaren gick in i andra roller. Under intervjun var en del intervjupersoner mer talföra och gav längre detaljerade svar på frågorna vilket underlättade medan andra gav korta svar som inte var lika tydliga.

Transkribering

Efter insamlingen av materialet utfördes en transkribering av intervjuerna. Detta gjordes så fort som möjligt efter intervjun då intervjun och dess intryck var färskt i minnet (Öberg 2015, s. 63). Vid transkriberingen förekom det sällan hela meningar utan olika verbala "tics" såsom "liksom", "oh", "eh" eller "va". Ett urval gjordes gällande om dessa "småord" var relevanta och sedan justerades orden och meningarna till viss del för att göra läsningen mer begriplig (Kvale & Brinkmann 2014, s. 222). Samtidigt fick en avvägning ske hur mycket som kunde justeras så inte intervjupersonerna försvann i transkriberingen då det är viktigt att behålla intervjupersonernas egna ordval (Bryman 2011, s. 431; Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 51; Öberg 2015, s. 63).

Kodning

Första genomläsningen av materialet var spontant med en ambition att vara öppen och nyfiken (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 224). Genom en tematisk analys framträdde efter flera genomläsningar av materialet fem teman (Bryman 2011, s. 528) som var relevanta för frågeställningarna: "Liten oro trots stora faror"; Föräldrans ansvar och social skam; Information och kommunikation; Föräldrar som förebilder och slutligen; Alkohol, droger, pojkar, flickor. Sedan sorterades materialet efter dessa teman genom en färgkodning. Sedan klipptes de olika färgerna ut och lades i högar var tema för sig. Viss kodning var svår att hålla till ett tema då de var relevanta på flera teman varav en övervägning fick ske vart materialet passade bäst in. Sedan analyserades materialet med hjälp av teori och tidigare forskning för att finna likheter och skillnader.

Etiska överväganden

Ett dilemma för forskningen kan vara viljan att få fram en rik och djup intervju med risk för att intervjupersonen kränks. Intervjun ska vara respektfull mot intervjupersonen vilket inkluderar en risk att det empiriska materialet inte blir lika omfattande och bara nuddar ytan (Kvale & Brinkmann 2014, s. 98). Därför måste all samhällsvetenskaplig forskning genomgå en avvägning mellan riskerna som studiens deltagare kan tänkas utsättas för, som en konsekvens av deras medverkan och vilka förväntningar och resultat som studien förväntas uppnå. Jag har uppmärksammat de fyra huvudkrav som har författats för att skydda studiens deltagare; *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* (Bryman 2011, s. 131-132, 212; Vetenskapsrådet 2002, s. 5-14). *Informationskravet* är det som berörs

först i intervjun genom att ge information till intervjupersonerna om studiens syfte. Det poängterades att deltagandet i studien var frivilligt och intervjupersonerna hade därmed rätt att avbryta intervjun om så ombeds, likaså om en fråga uppstod som respondenterna inte ville svara på vilket ingår i *samtyckeskravet* där intervjupersonerna hade rätten att själva bestämma över sitt deltagande i studien (Bryman 2011, s. 132; Kvale & Brinkmann 2014, s. 107; Vetenskapsrådet 2002, s. 7-11). Intervjupersonerna försäkrades om att informationen som lämnats skulle användas *konfidentiellt*, det vill säga att uppgifterna som framkom i intervjuerna behandlades anonymt och förvarades oåtkomligt för oberoende (Bryman 2011, s. 132, 212; Kvale & Brinkmann 2014, s. 109; Vetenskapsrådet 2002, s. 12-13). Anonymiteten tillämpades genom att varje intervjuperson fick ett kodnamn där endast jag som författare vet vilket kodnamn som tillhör vilken individ. Information gavs att de uppgifter som framkom i intervjuerna kom endast till att användas i denna studie, vilket svarar mot det så kallade *nyttjandekravet* (Bryman 2011, s. 132; Vetenskapsrådet 2002, s. 14). Intervjupersonerna tillfrågades om samtycke att spela in intervjun via diktafon för senare transkribering av materialet och efter det raderades inspelningarna.

Andra viktiga etiska aspekter som togs hänsyn till är att studien indirekt berör barn under 18 år genom föräldrarna. Eftersom fokus ligger på föräldrarnas erfarenheter och åsikter, har jag bedömt uppsatsen som etiskt försvarbar. Föräldrarna tillhör inte en utsatt grupp utan är etablerade i samhället.

Metodens förtjänster och begränsningar

Det finns delade meningar gällande begreppen *reliabilitet* som innebär om resultaten från studien blir densamma om studien görs om på nytt (Bryman 2011, s. 49) och *validitet* som visar om studien har mätt det som studien var avsedd för att mäta (Bryman 2011, s. 50). Inom de kvalitativa metoderna som exempelvis intervjuer har vissa forskare ignorerat begreppen medan andra poängterar vikten av dess relevans (Kvale & Brinkmann 2014, s. 295). Jacobsson (2008, s. 165-166) diskuterar användningen av dessa begrepp inom den kvalitativa forskningen och anser att det är mer av intresse att redovisa studiens metodologiska brister och förtjänster än att diskutera validitet och reliabilitet. Det kan istället vara relevant att resonera kring kvalitativa studiers kvalitet (ibid).

Mitt tillvägagångssätt har haft både för- och nackdelar. Flera fördelar har redan nämnts ovan i samband med motiveringen av metodval. I första hand handlar det om möjligheten att samtala med respondenterna, som kunnat ge nyanserade utsagor. Möjlighet fanns att ställa följdfrågor och vara uppmärksam på intervjupersonernas reaktioner. Fler intervjuer hade naturligtvis berikat mitt material, men var inte tidsmässigt möjligt.

Under studiens gång har det uppmärksammats flera begränsningar som handlar om metodens tillförlitlighet och empirins kvalitet. Först och främst finns den potentiella risken för att en ojämlig maktfördelning sker mellan den som intervjuar och den som blir intervjuad. I värsta fall kan det ses som ett förhör där intervjuaren utfrågar intervjupersonen om dennes synpunkter och kunskaper med mera och därmed kan intervjun ses som ett samtal där parterna inte är likställda eftersom intervjuaren har mer kontroll över situationen. Intervjuaren ställer sina frågor och kritiskt granskar de svar som fås av intervjupersonen (Eriksson- Zetterquist & Ahrne 2015, s. 46; Kvale & Brinkmann 2014, s. 19). Inför intervjuerna fanns en eftersträvan att vara likställd med intervjupersonerna. Dock tror jag att min position som student – och inte forskare eller myndighetsperson minskade den eventuella maktskillnaden. Dessutom var intervjupersonerna äldre och hade fasta positioner i samhället och tillhörde inte någon socialt ”utsatt” grupp i samhället.

Den andra begränsningen handlar om metodens tillförlighet på så sätt att det enbart är respondenternas ord och egna utsagor som fångas. Detta innebär att det som intervjupersonerna säger i intervjun inte behöver överensstämma med hur de faktiskt gör i verkligheten (Kvale & Brinkmann 2014, s. 274). Exempelvis när David sade att han bara dricker ett glas öl till middagen en fredagskväll är det omöjligt för mig att veta om detta verkligen stämmer, eller om det snarare representerar hans föreställning om vad han borde svara.

Den tredje begränsningen berör intervjutekniken då vissa intervjupersoner uppfattades som osäkra kring vissa frågor. Ledtrådar gavs ofta, dels för att försöka få dem att minnas (Kvale & Brinkmann 2014, s. 66) och dels för att förtydliga frågan om det var frågan som var otydlig. Samtidigt behövde det inte vara frågan i sig som varit otydlig. Det kan istället ha handlat om att föräldrarna var osäkra kring svaret och deras ställning i frågan.

Teoretiskt ramverk

För att analysera den insamlade empirin har två olika teoretiska perspektiv och/eller begrepp använts: Baumrinds (Karlsson 2017, s. 344-345) olika uppfostringsstilar och Dishion och McMahons (1998) begrepp ”monitoring”. Dessa teoretiska perspektiv/begrepp användes som grund för att förstå olika föreställningar kring hur föräldrarna ser på sin roll och sina möjligheter att påverka ungdomars förhållningssätt till droger. I forskning har uppfostringsstilar varit något som författarna ofta nämnt som en påverkande faktor gällande barns utveckling. Utifrån de olika uppfostringsstilar som föräldrarna har, påverkar deras syn på ungdomens eventuella kontakt med droger. Monitoring är ett begrepp som har visat sig vara effektivt för att förhindra ungdomars droganvändning. Utifrån det ansågs det relevant att förstå empirin med hjälp av begreppet.

Droger och uppfostringsstilar

Karlsson (2017, s. 344-345) konstaterar att relationen mellan barn och förälder är mycket betydelsefull för barnets utveckling. Litteraturen visar att olika förhållningssätt till barnen påverkar barnens utveckling, nämligen den *restriktiva* och *tillåtande* förhållningssättet som är varandras motsatser. Dessa två förhållningssätt skiljer sig åt i närvaron respektive frånvaron av känslomässig värme samt hur tillåtande eller begränsande föräldern är mot barnet. Utifrån dessa två förhållningssätt finnes fyra olika uppfostringsstilar som har olika påverkan på barnet: *auktoritativa*, *auktoritära* som tillhör det restriktiva förhållningssättet och den *eftergivna/släpphänta* och *försummande/negligerande* uppfostringsstilen som tillhör det tillåtande förhållningssättet.

Restriktiva förhållningssättet

Den *auktoritativa* uppfostringsstilen är den uppfostringsstil som en förälder ska eftersträva (Moccoby 1992) vilket innebär att föräldern sänder värme och kärlek till barnet men samtidigt inser sitt behov av kontroll, vilket de gör genom att sätta tydliga gränser för barnet och när dessa gränser överträdes efterföljs de av konsekvenser (Karlsson 2017; Terreros 2010). Föräldrarna är stödjande och hjälpsamt mot sina barn exempelvis genom att hjälpa till vid läxor. Genom denna uppfostran utvecklar barnen bättre självkänsla och självförtroende, de presterar bättre i skolan samt utvecklar empati (Karlsson 2017, s. 344-345). Men andra forskare menar att det inte är tillräckligt med enbart värme och kärlek utan att ett demokratiskt förhållningssätt blir allt viktigare ju äldre barnen blir. Barnen blir skickligare ju äldre de blir på att diskutera med

sina föräldrar och när barnen får vara med och fatta beslut får de bättre självreglering och impuls kontroll (Moccoby 1992).

Den *auktoritära* föräldern har istället behov av kontroll som är hård och kall. Föräldern kan till och med vara avvisande mot barnet (Terrores 2010). Bestraffning är den metod som används om barnen överträder reglerna. Vid de tillfällen belöning sker är det materiellt som att ge barnen materiella saker. Dessa barn utvecklar en lägre självkänsla och självförtroende samt har en tendens att prestera sämre i skolan. De är också antingen väldigt känslomässiga eller tvärtom, vilket kan resultera i att de är mindre omtyckta av jämnåriga kamrater (Karlsson 2017, s. 344-345).

Tillåtande förhållningssättet

Den *eftergivna/släpphänta* föräldern har god känslomässig relation till sina barn men dålig kontroll vilket resulterar i att barnen får sämre vägledning för att utveckla ansvar och empati (Karlsson 2017, s. 344-345). Föräldrarna undviker gärna att sätta gränser för barnet (Terrores 2010) vilket gör att barnen gör som de själva vill. Dock är barnen ofta nöjda och trygga med sig själva men har en högre tendens att använda droger, enligt forskning (Karlsson 2017, s. 344-345).

Slutligen är det den *negligerande/försummande* föräldern eller den icke involverade föräldern (Terrores 2010) som tycks ha mest negativ inverkan på barnet. Dessa barn får inte kärlek eller värme som barn behöver för att känna sig trygga (Karlsson 2017, s. 344-345). Barnet blir helt enkelt försummat (Terrores 2010). De utvecklar inte i samma utsträckning den säkerhet eller kontroll som de behöver för att anpassa sig i sociala sammanhang (Karlsson 2017, s. 344-345). Dessa barn visar en tendens till att i större utsträckning börja använda sig av droger i tidig ålder (Terrores 2010).

Monitoring

Monitoring är ett förhållningssätt som handlar om föräldrars vilja till kännedom om ungdomens aktiviteter och vart de befinner sig samt viljan att påverka ungdomens utveckling. Begreppet används för att beskriva en egenskap hos föräldern, en slags strategi att få översikt över ungdomen. Det kan ses som en slags övervakning eller en kontroll av ungdomen (Dishion & McMahon 1998). Resultat av flertalet studier visar att ökad monitoring kan förhindra eller

fördröja debuten av ungdomars drogmissbruk (Kadesjö 2008). Föräldrarna sätter upp regler för ungdomen som gör att de får en ökad medvetenhet och insyn över ungdomens liv (Dishion & McMahon 1998). Bristen av monitoring kan resultera i att föräldrarna har svårt att veta om ungdomen börjar använda droger eller börjar umgås i kretsar där droger förekommer (Kadesjö 2008).

Monitoring förändras under barnets uppväxt beroende på ålder, utvecklingsfaser och den kontext familjen befinner sig i, men funktionen är densamma, nämligen att underlätta föräldrarnas medvetenhet om barnets aktiviteter och kommunicera med ungdomen om det som föräldern är orolig över (Dishion & McMahon 1998). Andra studier har dock visat att kommunikation om alkohol och droger med ungdomarna kan leda till en ökning av alkohol- och droganvändningen vilket gör att de kan få en motsatt effekt. Resultatet av studier kan ses som oväntat då de antog att när föräldrarna kommunicerar ofta med sina ungdomar om alkohol och droger skulle det motverka alkohol- och droganvändningen. Några alternativa svar på varför det kan ha tvärtomeffekt kan vara att föräldrar pratar för ofta och ineffektivt med sina ungdomar (Van der Vorst 2007).

När ungdomarna kommer upp i tonåren ökar deras förflytningsgrad och föräldrarnas övervakningsstrategier kan tänkas fungera sämre då ungdomen vill frigöra sig och förhandlingar uppstår mellan ungdomen och föräldern. En konsekvens av detta kan vara konflikter som leder till sämre närhet inom familjen. Barnet kan då välja att tillbringa mer tid med normbrytande vänner. Fast att ungdomarna går mot ett mer självständigt liv är föräldrarna en stor del i deras liv (Dishion & McMahon 1998). Föräldrarna står inför en stor utmaning som är komplex då ungdomen fortfarande är föräldrarnas barn men samtidigt ska föräldern stödja ungdomen att gå vidare till nästa fas i livet och bli vuxen (Sharma 2005).

De flesta monitoring-strategier erkänner och främjar en naturlig hierarki i förhållandet mellan ungdom och förälder där föräldern tar ledarskapet (Dishion & McMahon 1998) men att förhandlingsmöjligheter påpekas vara en viktig del. Om föräldrarna har en varm och kärleksfull relation till barnen ökar motivationen hos föräldern att övervaka sitt barn samt att övervakningen blir mer effektiv (Dishion & McMahon 1998; Van der Vorst et al. 2006).

Resultat av tidigare studier visar att monitoring har en skyddande effekt på ungdomars debut av droger som alltså förebygges, försenas eller förminsas (Bergh, Haqvist & Starrin 2011; Van der Vorst 2007).

Däremot visar studierna om monitoring parenting att pojkar dricker mer alkohol än flickor men trots dessa väsentliga skillnader i mängden alkohol som konsumeras av ungdomarna leder de inte till skillnader gällande föräldrarnas övervakning (Van der Vorst et al. 2006). Dock säger Dishion och McMahon (1998) att utifrån deras studier tenderar flickor att övervakas mer än pojkar.

Analys

I de genomförda intervjuerna framträdde fem teman som på olika sätt besvarar frågan om hur föräldrarna ser på sin roll i förhållandet till deras ungdomars alkohol-och drogkonsumtion. Det första temat syftar till att ge en bakgrundsbild om hur föräldrarna tänker kring alkohol och droger i ungdomarnas närhet. Tema två beskriver hur föräldrarna ser på sitt eget ansvar kopplat till föreställningar om social skam. Vidare, i tema tre illustreras föräldrarnas strategier i förebyggande syfte och samtliga handlar om olika former av information och kommunikation med ungdomarna. Tema fyra handlar om hur föräldrarna ser på sin roll som förebilder i frågan om alkohol och droger. Slutligen tema fem handlar om genusmedvetenheten hos föräldrarna där det till synes inte finns skillnader i huruvida de behöver förebygga men däremot gällande vad de oroar sig för.

Liten oro trots stora faror

Samtliga föräldrar säger sig veta att det finns droger i närheten av deras barn vilket de fått reda på genom barnen själva, media eller via skolan. Ett framträdande tema är föreställningar om tillgången i storstaden versus på landsbygden där föräldrarna själva bor. Här återkommer föreställningen om att när föräldrarna själva var unga fanns det bara alkohol på landsbygden, men att drogerna i form av narkotika fanns i staden. Torbjörn menade att när han var ung så visste man inte vad narkotika var eftersom det inte fanns i byn. Han uttryckte sig så här:

Det va något man hörde liksom långt ifrån, det hände inte i närheten, det var mer i stora stan, typ i Stockholm, Göteborg och Malmö.
(Intervju med Torbjörn)

Däremot menar föräldrarna att på senare tid har allt mer narkotika också börjat komma även till landsbygden vilket oroar dem: ”man kan gå till närmsta granne” (Intervju med Karin) eller ”du kan få tag i det överallt.” (Intervju med Anders). En förklaring till förändringen som framförs av föräldrarna kan vara att ungdomar och människor rör sig mer via kollektivtrafiken.

Föräldrarna säger sig tro att ungdomarna provar droger i sociala sammanhang som på fester där ”någon som känner någon” har provat använda sig av droger och kanske berättar ”att man svävar på moln” som Karin uttrycker det. Flera föräldrar menar att det handlar om att kunna stå emot grupptricket och våga säga nej i den situationen. Bäck-Wiklund (2010) menar att föräldrar kan ha dubbla budskap till deras barn då de vill att barnet både ska bli en ”Svensson Svensson” och inte hamna utanför, men samtidigt vill de inte att barnet ska vara en i mängden utan ska kunna stå emot grupptricket. Ungdomarna i Satos (2004) studie påpekar just kring föräldrarnas dubbla budskap fast i andra sammanhang och att det kan bli problematiskt för dem att veta vad det är som gäller.

Trots att det finns en tydlig medvetenhet hos föräldrarna att droger existerar i närheten av deras barn säger de sig inte ha någon specifik oro att just deras barn skulle använda sig av det: ”Jag har aldrig varit orolig faktiskt” (Intervju med Torbjörn) eller ”jag litar på mina ungar så jag har ingen särskild oro” (Intervju med David). Hos vissa föräldrar finns samtidigt specifik oro kring att ungdomarna ska flytta ifrån skolan som ligger på landsbygden in till staden där de tror att mer droger finnes. Madde uttrycker sig ha en känsla av att hon förlorar kontrollen över sina barn när de börjar skolan i staden. I litteraturen kring föräldraskap och monitoring (Dishion & McMahon 1998; Kadesjö 2008) betonas också dess utmaningar som skapas när barnet blir mer självständigt och föräldern mister en del av kontrollen, som alltså också framkom i mina intervjuer. Detta kan ses som en motsägelse då föräldrarna säger att det faktiskt finns en oro kring att droger finns i närheten av deras barn men att det inte gäller deras egna barn. Några föräldrar hänvisar dessutom till andra föräldrar som inte känner igen sig i saker som deras barn påstått göra ”nä men mitt barn gör inget, för han är guds bästa barn hemma”, menar Karin att andra föräldrar kan säga. Karin tycker att föräldrar skall titta vad som sker utanför hemmet också.

Föräldraansvar och social skam

Det framträder tydligt och på olika sätt i intervjuerna att föräldrarna ser sitt eget ansvar som stort i frågan om deras barns förhållande till alkohol och droger. Att skolan informerar om droger exempelvis via tillkallade möten eller hemskickade brev uppskattas av föräldrarna, men några av dem anser inte att den är tillräcklig, varför de söker mer information på egen hand. Synen på det egna ansvaret framkommer kanske mest tydligt när Karin säger att:

Man får ta sig den informationen också, jag är ju en sån som inte kan lägga det ansvaret på varken kommunen eller polisen, utan jag måste ju ta ett ansvar som förälder själv. Jag har satt två barn till världen så det är mitt ansvar att dom sköter sig. (Intervju med Karin)

Detta visar att föräldrarna själva säger sig ta ansvar över att hålla sig informerade gällande droger och att det är deras ansvar som föräldrar att förebygga arbetet mot ungdomarnas användning av droger. Karins formulering ”att de sköter sig” bekräftar vad Bäck-Wiklund (2010) menar med att föräldern även känner omgivningens press att hon ska uppfostra sitt barn på ett ”korrekt sätt”.

Det finns regler och normer i samhället som barnen bör uppfostras till. När föräldrarna pratade om sitt eget ansvar kom det ofta att handla om just omgivningens synpunkter och åsikter och om den känsla av ”social skam” som skulle infinna sig när de föreställde sig om deras barn började med droger. Detta är bland annat innebörden av Karins formulering på följande sätt:

Jag tror fortfarande att det är lite så mitt barn gör inte det. Det blir hysch hysch kring det. Och det är pinsamt om mitt barn skulle göra det. Jag tror det är lite av en status att det är sånt man inte gör och mitt barn gör absolut inte det [...] Dem hade sett ner på en, och så hade dom sagt att ’hon där borta, fyfan hennes dotter går på droger’. Då hade jag fått stå där som en ledsen hund eller något men det hade jag fått ta för jag stöttar mitt barn.” (Intervju med Karin)

Flera respondenter kommer in på temat om skammen är olika för olika sociala grupper i samhället, där några tror att det inte är någon skillnad alls, medan andra föreställer sig att det

kanske är mer problematiskt på vissa sätt för vad de refererar till som ”normala” och ”fina familjer”. Se exempelvis här:

Sen tror jag det finns jättemycket oro att det dyker upp i en ”normal” familj, så är man rädd att visa sitt eget misslyckande för det är så jag tror folk ser på det [...] Det kan jag också minnas från min egen uppväxt. Det spelade ingen roll om folk var förmögna eller något [...] Utåt sätt, var det städade familjer, allting såg jättebra ut men hemma var det kanske inte så bra ändå [...] Jag har en god vän som har två barn som är på behandling nu [...] Dom är en jättebra familj, dom är en städad familj igen, med liksom god ekonomi, och allting.
(Intervju med Anders)

Föräldrarna resonerar också om skam i förhållande till om man bor på landet eller i stan, där några tror att det kan vara mer kritiskt om man bor på landsbygden där ”alla känner alla” medan det i storstaden råder mer anonymitet. Samtidigt säger en del föräldrar att det kan vara pinsamt även i staden, särskilt om man bor i fina kvarter där man förväntas uppfylla speciella sociala normer.

Föräldrarna i denna studie säger att de hade vågat be om hjälp om de kom på sina barn med droger trots att det uppenbarligen kan ses som pinsamt. David säger till och med att ”jag hade inte tyckt att det vore pinsamt att be om hjälp” (Intervju med David). Några vet exakt vart de skulle vända sig om de behövde hjälp medan andra säger sig inte ha en aning. Karin säger att hon hade valt att gå till sina vänner i första hand, men att som nästa steg hade hon valt att vända sig till myndigheter. Oavsett vad, tycks det finnas en gräns för hur mycket skamkänslor skulle påverkat dessa föräldrar, enligt deras egna utsagor.

Kadesjö (2008) skriver att det finns evidens för att familjeförhållanden som innebär belastningar för familjen såsom ensamstående föräldrar kan göra att de inte har tid, möjligheter, eller ork för närvaro eller närhet till sina barn under kritiska perioder i barnets uppväxt. En konsekvens av det kan vara att barnet får normbrytande beteende som att använda sig av droger (Kadesjö 2008). En känsla som de separerade föräldrarna kan stå inför är känslan av att mista kontrollen när ungdomen är hos den andre föräldern (Dishion & McMahan 1998). I en intervju relaterar Karin, som är ensamstående till en situation där det inte hjälper att skälla på barnen

utan då kan de hota henne att sova hos pappa och då mister hon en del av kontrollen när det är hennes vecka som barnen är boende hos henne. ”För då blir det bara ’jaja jag sover över hos pappa istället’ dom kan ju hota mig så mycket så jag måste ha en annan kommunikation med mina barn.” (Intervju med Karin).

I intervjuerna i denna studien med både sammanboendes och ensamstående förändrar finns ingenting som stödjer den tesen. Det är snarare de ensamstående föräldrarna som är mer pålästa och insatta i ämnet än föräldraparen då de ensamstående föräldrarna ger mer genomtänkta svar vilket ses tydligt av kommande citat gällande vetskapen vart föräldrarna skulle vända sig om de misstänkte att ungdomarna befann sig i ett missbruk. Ensamstående Anders vet vart han skulle vända sig. ” [...] det beror på vilket missbruk, om det hade varit alkohol eller lättare droger. Jag hade vänt mig mot ett tolvstegs program. Och här i närheten finns Nämndemansgården. Dit hade jag nog vänt mig.” (Intervju med Anders).

Information och kommunikation som förebyggande strategi

På frågor som ställdes kring vilka initiativ och aktiviteter föräldrarna vidtagit eller planerar att vidta för att ge sina barn ett sunt förhållningssätt till alkohol och droger var det slående att alla betonade olika former av information, kommunikation och relation med barnen.

De flesta föräldrarna säger att de har pratat med sina ungdomar om droger i förebyggande syfte, som vilka risker droger medför och vad det kan få för olika konsekvenser. Föräldrarna tycker det är aktuellt att prata med ungdomarna innan de börjar högstadiet eller gymnasiet då de menar att ungdomarna kan komma i nya umgängeskretsar: ”ja, att dom kommer i en ny grupp av kamrater [...] Ja, dom splittras i den klassen dom gått i sedan små där dom är trygga och nu ska dom finna nya vänner.” (Intervju med Åse). Karin nämner liknande: ”[...] jag kommer aldrig kunna påverka vem hon umgås med men jag kan såklart önska” (Intervju med Karin).

Mycket av den information som nämndes avsåg ett förebyggande syfte för att ungdomarna inte skulle intresseras av droger och alkohol. Men även i situationer där föräldrarna trodde att ungdomen skulle komma att dricka, var det just information som dom satsade på. Detta framkommer konkret i följande citat från Anders intervju som beskriver hur han upplevde att han behövde lära sin dotter att dricka ”rätt”:

Hon hade ingen relation till alkohol så jag var tvungen att lära min äldsta dotter att dricka. Och det kändes jävligt konstigt. Jag hade inget val för hon skulle ju dricka det visste jag, nu börja hon på internat och det kommer bli party och kul. Så jag va tvungen att förklara skillnaden mellan olika liksom alkohol sorter. Öl, vin, sprit. Ligg lågt med spriten, ta försiktigt med vinet, drick inte för mycket cider liksom. Och kring tyngre droger, har jag berättat vad som händer och hur det fungerar och vad det gör med en. (Intervju med Anders)

Genom att berätta för sin dotter om olika sorters alkohol vill Anders sannolikt förhindra att dottern skall dricka för mycket och bli medvetlös och utsätta sig för risker. Genom att själv ge informationen försäkras han sig att det är hans kunskap om alkohol och droger (och inte en kompis eller dylikt) som skall vägleda hennes val när hon väl är på festen. Om Anders inte kan påverka att hon dricker så vill han ha kontroll över vad hon dricker. Detta kan ses som ett exempel på indirekt monitoring (Dishion & McMahon 1998) där Anders vill försäkra sig om att informationen skall komma från honom för att få någorlunda kontroll. Men det skulle inte falla Anders i tanken att köpa ut till sina barn: ”Skulle aldrig falla mig in att köpa ut till mina barn.” (Intervju med Anders) medan Karin däremot uttryckte kontrollen genom att köpa ut alkohol till sina barn och på så vis få koll på vad ungdomen dricker, för det var så hon var uppväxt.

[...] sen kommer jag från en ett hem där jag har alltid fått sprit hemifrån det låter ju jätte konstigt men dels har jag alltid skött mig och när jag skulle ut och festa så fråga jag mamma ibland, och hon köpte kanske tre fyra cider som man hade med sig. Jag tror på det konceptet för jag har aldrig behövt fråga någon annan. Jag har alltid tagit det med mina föräldrar och då har mina föräldrar resonerat att då vet vi vad hon dricker. (Intervju med Karin)

Karins argument baseras på en kontroll av vad ungdomen dricker medan Anders menar att så behöver inte fallet vara. ”Jag förstår inte att föräldrar köper ut alkohol till sina barn i tron om att barnet ’bara’ kommer dricka den där flaskan med vin som föräldern köpt ut till barnet, barnet kommer inte bara dricka en flaska vin, det är bara fördrinken hehe.”

(Intervju med Anders). Ungdomarna i Satos (2004) studie beskriver hur deras föräldrar valde att köpa ut alkohol från systembolaget till dem, vilket nästan alla ungdomarna varit med om.

När Madde föreställer sig att hon skulle kommit på sina barn med att ha testat droger är det informerandet och kunskapsöverföringen hon tänker på i första hand hade varit en aktuell åtgärd:

Det hade nog blivit en lång diskussion. Kanske inte en dag, två dagar, tre dagar [...] Nä, det hjälper inte att skrika. Men jag hade nog höjt rösten. Lite grann och sen hade jag nog typ gått undan lite och sen hade jag matat i flera timmar. Bara matat dom med mer information att det inte är okej [...] Kanske matat information i en hel vecka beroende på vilken form av droger och vilken grad. (Intervju med Madde)

En intressant skillnad fanns i svaren gällande i vilken utsträckning man skulle använda sig av avskräckande informationen. Några förespråkade skräckexempel för att få barnets uppmärksamhet och förståelse att droger har negativ inverkan:

[...] gärna visa skräckexempel också [...] Aa man kanske inte behöver direkt smälla på med 'här är en död människa som tagit droger' men jag tycker ändå att såhär går det, asså lite granna så. Det är väl inget att undanhålla egentligen. Vi är rättså ärliga på allt vad som man kan utsätta sig för egentligen. (Intervju med Madde)

Medan andra resonerade mer i stil med att det inte hjälper att skrämmas eller överdriva utan att vara realistisk och berätta vad man vet för att vara så trovärdig som möjligt:

Om man som förälder går in och sätter en sund förklaring vad det här är, inte att skrämma, och kanske inte att överdriva men att berätta det man vet om det. Då ger man barnen en möjlighet att faktiskt säga nej i det. Det gör man inte riktigt om man skiter i det. Då måste barnen själva ta det i slutet. (Intervju med Anders)

En förälder trodde till och med att det kunde finnas en fara med att skrämmas då det kunde få motsatt effekt: ”Jag vill inte skrämman. För jag är rädd att skrämmer man så blir det en frestelse och då vill man testa.” (Intervju med Karin), en insikt som även bekräftats i forskning (Van der Vorst 2007).

Vid sidan av informerandet i form av en envägskommunikation från förälder till ungdom, var intervjupersonerna också måna om att skapa och upprätthålla en öppen dialog med sina ungdomar där ungdomarna kan känna att de kan berätta allt gällande droger oavsett om det är bra eller dåligt. Det vill säga att det också gick information tillbaka till föräldrarna angående vad ungdomarna eventuellt hade testat eller gjort. På så vis via en öppen kommunikation får föräldrarna ”kontroll” (som i monitoring) över vad ungdomarna gör (Dishion & McMahon 1998).

Det är som jag kämpar med att förklara för barnen. Berätta för oss om något har hänt oavsett om det är bra eller dåligt, de värsta som finns är när man inte berättar. Hade dom kommit och sagt till mig att dom skulle dricka lite. Ja då hade jag haft koll på det. Men hade jag varit ovetandes och kommit på dem med alkohol så hade jag nog blivit förbannad.” (Intervju med Madde)

En del av föräldrarna förklarar situationen om att sätta gränser relaterat till droger inte får bli för fyrkantiga där ödmjuka argument och förståelsen för ungdomarna är av stor vikt. Vid fyrkantiga argument är risken att föräldern blir auktoritär vilket inte är den uppfostringsstil föräldrarna ska eftersträva (Karlsson 2017, s. 344-345; Moccoby 1992). Föräldrarna påpekar även vikten av att inte börja skälla på ungdomarna. Vid argument som enbart är fyrkantiga som vid den auktoritära uppfostringsstilen så riskerar ungdomarna att istället lyssna på de ”runda” argumenten kring varför droger inte är farligt.

För att möjliggöra den efterfrågade ”öppna” kommunikationen mellan ungdom och förälder poängterar många föräldrar vikten av trygg och stabil relation i en familj där man tar hand om varandra, visar kärlek och tillit. Det skall finnas en öppen dialog samtidigt som föräldern tydligt ska sätta gränser vilket kan ses som en beskrivning av den auktoritativa uppfostringsstilen

(Karlsson 2017, s. 344-345; Terrores 2010). Inte minst Anders återkommer till detta resonemang flertalet gånger i intervjun. Bland annat så här:

Den normala tryggheten i en familj. Tar man hand om varandra, visar man kärlek och lever ett normalt familjeliv så är flykten därifrån inte så viktigt. Och jag tror mycket på att flykten, alkohol och droger är flykt för ungdomar. Flykt från något. Har man en familj utan bestraffning eller där det finns en öppen dialog och där det finns tillit och man få vara som man är och sådär då minskar man risken avsevärt. (Intervju med Anders)

Moccoby (1992) skriver att den auktoritativa uppfostringsstilen är det föräldern ska eftersträva då denna uppfostringsstil har visat sig ha bäst effekt på ungdomarna exempelvis genom Broman, Reckase och Freedman-Doans (2006) studier. De visar att finns det värme och kärlek i en familj så tenderar dessa ungdomar till att inte använda droger i lika stor utsträckning som andra ungdomar som inte upplevt detsamma. Föräldrarna menar vidare att finns denna trygghet inom familjen så finns det inget att fly ifrån och använda droger. Charoenwongsak, Kinorn och Hongsanguansri (2017) visar att brist på värme och kärlek i familjen kan orsaka känslor av övergivenhet som i sin tur kunde medföra att ungdomarna sökte sig till bland annat olagliga droger.

Intervjupersonerna visar alltså i stort sätt ganska liknande inställningar som den forskning visat vara mest framgångsrik. Om detta beror på att föräldrarna naturligt är sådana eller om föräldrarna svarar det som de tror är det mest korrekta svaret är svårt att svara på. En annan fråga är om föräldrarna i mer spontana situationer tillämpar dessa förhållningssätt eller inte, en fråga som är svår att svara på utifrån vald metod.

Föräldrar som förebilder

Samtliga föräldrar ansåg det viktigt att vara förebilder för sina barn men samtidigt menade några föräldrar att det inte hindrade dem från att ta ett glas vin till maten en fredagskväll. Madde uttryckte sig dock som att hon inte skulle sitta och ”råsupa” framför barnen. Ungdomarna i Satos (2004) studie nämner vuxnas betydelse i form av förebilder. På frågan om hur mycket ungdomarna dricker och vad som är vuxet och moget hänvisar ungdomarna till sina föräldrar. Ungdomarna menar att genom iakttagelser av sina föräldrar får de koll, eller dålig koll, på hur

mycket de själva kan dricka (Sato 2004). Anders som vuxit upp i ett hem med alkohol berättar exempelvis att:

Som ungdom hade jag faktiskt sedan koll, jag visste ju att jag kunde klara en vinare när jag var 14-15 år för det hade jag sett mina föräldrar dricka. Dom drack en halv flaska så om jag ville bli dyngrak tog jag en hel flaska, hehe och det blev jag ju, dyngrak. Det funka ju. (Intervju med Anders)

I CANs rapport (2017) efterfrågas om niondeklassarna upplevt negativa konsekvenser av föräldrars alkoholkonsumtion vilket 14% svarar att de faktiskt upplevt vid tre eller flera tillfällen. CAN (2017) menar att dessa elever inte bara använder alkohol i större utsträckning utan även narkotika. Nästan en tredjedel av niondeklassarna hade upplevt en allvarlig konsekvens av föräldrarnas alkoholkonsumtion (CAN 2017). Genom enkäterna blir det tydligt att barn och ungdomar faktiskt upplever negativa konsekvenser av föräldrarnas alkoholkonsumtion. I denna studie framkommer olika åsikter gällande ungdomarnas delaktighet på fester. En del föräldrar menar att det är okej att ungdomarna får vara med på fester där det förekommer alkohol så att det inte blir en chock för dem den dagen ungdomarna själva vill prova alkohol. Det kan tänka sig att dessa föräldrar inte känner till olika resultat av studier vad som kan vara risker eller så har de glömt bort att faktiskt fråga sina ungdomar hur de känner inför situationen när föräldrarna väljer att dricka alkohol. En annan tänkbar anledning kan vara att dessa föräldrar inte fick vara med sina föräldrar när det dracks alkohol och har därför inget minne eller erfarenhet av hur det var att vara barn i dessa sammanhang.

Däremot var ett annat förhållningssätt klart dominerande om det skulle förekomma droger i form av narkotika på festerna:

Droger är liksom BIG NONO. Asså det får absolut inte ske. Nu tänker jag på alkohol när jag sa att barnen var med på fester, för vi håller inte på med droger alls (narkotika) [...] jag är rädd att det blir en chock om dom inte får vara med asså och då blir det en chock som blir 'vi måste testa' eller, sen får det inte heller urarta så barnen säger 'nä men så gjorde alltid mina föräldrar' [...] När man får barn så blir man ju lite vuxen, eller vad man ska säga, man blir mer mogen. Det

blir ju inga såna fester där man slår bakut [...] jag har inte hört min dotter prata om det och hon har aldrig sagt 'kommer du ihåg mamma hur full du va på den festen', hon har aldrig sagt något sådant så jag tror inte hon har påverkats. (Intervju med Karin)

Det fanns också föräldrar som inte delar ovanstående åsikter varken när det gäller narkotika eller alkohol och har valt att vara nykter för att föregå med gott exempel inför sina barn och tycker absolut inte barn och fulla vuxna är en bra kombination. Anders relaterar återigen till sin barndom:

Jag har sett vänner som har tagit med sina barn där det har druckits alkohol och det är aldrig bra. Det är liksom aldrig bra. Vuxna, fulla vuxna ger alltid en obehagskänsla för barn. Fulla vuxna kan säkert vara något komiskt för ungdomar, men det är fortfarande lite av en ångestupplevelse hur man än vrider och vänder på det [...] Jag är hård mot alkoholen för jag vet hur mycket den ställer till det och det är inte för alla. Det ställer till det för alla men jag har liksom en personlig nolltolerans sen skulle jag aldrig tvinga mina barn att inte dricka alkohol och så men någonstans har jag liksom, jag har hittat ett sätt som jag tycker fungerar gentemot dom. Men jag skulle inte förespråka barn och fylla [...] Jag kan säga såhär, dels kan jag spegla mig själv, jag växte upp i en familj där det dracks massa alkohol, det var städat men dracks massa alkohol. Att dricka alkohol blev naturligt sätt för mig, i en ung ålder att umgås med andra människor, för det hade jag sett hemma så enkelt är det. Hade mina föräldrar inte druckit alkohol hemma så hade jag inte gjort det. För att jag kan idag se det på mina barn. För jag dricker inte alkohol så dom har liksom inte vuxit upp med alkoholen som en grej och jag kan se på dom gentemot mig själv att deras intresse för alkohol är väldigt litet. Dom använder liksom inte det och min äldsta dotter är 20 år. Och min mellan dotter är 17 år det är klart det förekommer ibland och sådär men absolut inte på det sättet som jag gjorde i dom åldrarna, så det tror jag är en grej. (Intervju med Anders)

Beroende på i vilka sociala sammanhang barnen växer upp i möter dom olika budskap och normer vilket påverkar ungdomarnas syn på droganvändande som (Sato 2004) skriver. Sammantaget kommer denna studies ungdomar som uppfostrats på olika sätt i samband med alkohol och droger förhålla sig olika till alkohol- och droganvändandet. Enligt tidigare forskning så tenderar ungdomar som växt upp i miljöer där droger förekommer att använda droger i större utsträckning än andra ungdomar. Föräldrarnas roll som förebilder gällande droger är en viktig faktor under barnets uppväxt.

Men trots att tidigare forskning visar på att barn som växer upp med droger runt omkring sig tenderar att använda de i större utsträckning än andra så behöver inte fallet vara så. I denna studie är det den förälder som växt upp i ett hem med mycket alkohol som just därför väljer att inte själv dricka. Föräldrars olika attityder till droger kan ha sina förklaringar i dess erfarenheter men även hur pass insatta de är i olika forskningsresultat.

Alkohol, droger, pojkar och flickor

Det finns delade meningar gällande hur föräldrarna tror killar och tjejer ser olika eller inte på droger. Vissa föräldrar tror att det finns en skillnad: ”Klart det skiljer sig mellan killar och tjejer! Killar har i alla tider varit mer busiga så jag tror dom har en mer nyfiken inställning än tjejer. Tjejer hänger nog i så fall bara på killarna.” (Intervju med David). Andra är mer osäkra i sitt svar, som exempelvis Madde:

Asså, pågar dom är mer så, asså hej och hå, hehe. Nä jag vet inte riktigt där. Rätt svår fråga. I och för sig var man ju själv också lite hej och hå. Kan bero på att jag har tre äldre bröder så man va lite mer som dom, jag vet inte... Nä det, nä det tror jag inte. Jag tror inte det är någon större skillnad. Det beror på hur upplysta dom är från början tror jag. För är dom likadant upplysta från början så tror jag inte dom har olika inställningar till det. (Intervju med Madde)

En del föräldrar tror inte att det har med könet, utan med personligheten att göra och ”hur pass stark man själv är att våga säga nej och om man vet vilka risker det finns med droger.” (Intervju med Åse). Ungdomarna i Satos (2004) studie berättar om rädslan att hamna utanför om dom skulle stå emot grupptricket. Ungdomarna tror att ett dåligt självförtroende kan vara en

anledning till att man inte vågar säga nej och istället vill framhäva sig coola är bidragande faktorer till att prova droger. De nämner även att man inte vågar gå fram och flörta eller dansa på grund av ett dåligt självförtroende och då väljer man att använda sig av droger för att våga (Sato 2004). Karin säger såhär:

[...] jag tror kanske inte egentligen synen mellan killar och tjejer skiljer sig åt men jag tror att fler pågar testar droger och slutar med det än fler som testar det som tjejer. För det att, men jag tror man blir osäker som tjej och vågar inte [...] slår man ut det så är det nog skit samma [...] När det gäller alkohol så kan jag tänka mig nästan att tjejer ibland kan vara lite värre för att dom helt plötsligt, får starkare självförtroende, bättre självkänsla vilket gör att då tar man i ung ålder, en cider för då vågar man gå fram till den där killen eller det här på dansbanan eller vad det nu är. Och där kan jag tänka mig att min dotter får jag kanske hålla lite i, för hon är försiktig och tyst vilket gör att får hon en cider eller två gör det att hon BANG vågar helt plötsligt och då känner hon sig stark och då vill hon kanske ha mer [...] för dom som får nys om att man känner sig att man svävar på moln eller vad det är man säger att man gör, det är klart man vill behålla det och må bra för att i dagens samhälle är det nog många som inte mår så bra. (Intervju med Karin)

Dishion och McMahon (1998) har i sina studier sett att föräldrar som utövar monitoring vill beskydda döttrar mer än söner, medan Van der Vorst et al. (2006) inte ser någon sådan skillnad. I mitt material skönjes en motsägelse gällande hur föräldrar beskriver att de tror att tjejer är mer utsatta än killar och vilket resulterar i att de kan behöva övervakas mer, men trots detta tycks föräldrarna vara mer oroliga över sina söner:

Jag är inte orolig för att min dotter ska komma i kontakt med droger, det känns som jag har kört en ganska rak stil med henne. Hon är en försiktig tjej så hon är säkert ett offer för många [...] Sen när det gäller min son som dock bara är åtta år men han är en helt annan typ av människa, mer aktiv, jag vet inte hur han blir när han blir äldre

såklart men jag kan känna att han kan tycka det är coolt eller så här [...] Jag tror att det är deras personlighet, om jag tänker efter hur många som röker, hur många som snusar, det är nog 50/50. (Intervju med Karin)

Trots att de flesta föräldrarna inte kan se någon större skillnad mellan tjejer och killar i alkohol- och droganvändandet men att tjejer sägs vara mer utsatta och faller lättare för grupptricket är inte föräldrarna lika oroade över döttrarna som de tycks vara över söner. Istället synes en mer oro kring söner även om den inte är uttalad så märks det då föräldrarna säger att de ”vet var de har sina döttrar” men vet inte vart de har sina söner och hur de ter sig mot grupptricket.

I intervjuerna poängteras också föräldrarnas egen barndom som en bidragande faktor till hur de ser på droger idag i relation till sina barn vilket även Bäck- Wiklund (2010) styrker. Det framkommer en förutfattad mening i en intervju om att tjejer inte håller på med droger i samma utsträckning som killar, vilket den aktuella mamman beskriver ha fått med sig från sina föräldrar. Föräldrarna upplevde nämligen en friare uppväxt som kille än som tjej vilket kan vara en bidragande faktor i att killar dricker mer än tjejer (Van der Vorst et al. 2006). ”Man tror ju att tjejerna ska vara ordentligare. Jag vet inte, det har jag alltid fått för mig. Det är sen gammalt.” (Intervju med Torbjörn).

Avslutande diskussion

Föräldrarna i denna studien visade ett engagemang och en önskan om sitt barns bästa. Föräldrarna hade åsikter i frågorna med svar, där alla kan anses vara medvetna, genomtänkta, uppdaterade och ”sunda” i förhållande till vad forskningen visat vara framgångsrikt för att förebygga alkohol- och droganvändning. Föräldrarna gav uttryck för att tillhöra den auktoritativa uppfostringsstilen som enligt forskningen (Karlsson 2017; Moccoby 1992) är den som ses vara det bästa resultatet av en god uppfostran. Föräldrarna gav också exempel på hur de utövade aktiv ”monitoring” (Dishion & McMahon 1998; Kadesjö 2008) just för att förebygga testande av alkohol och droger. Dock finns det inga garantier för att dessa föräldrar faktiskt agerar eller gör på det viset de svarade i intervjun (Kvale & Brinkmann 2014, s. 274). Men å andra sidan tycks många föräldrar gå med uppfattningen att problemet inte gäller deras barn och att det inte kommer att hända dem. De flesta föräldrarna gick in med en inställning där alkohol inte riktigt tycks vara ett problem då det är socialt accepterat. Hos

föräldrarna kunde man också se ett mönster kring oron av vad andra skulle säga. Det kan bli en fråga om att köra huvudet i sanden och se bort från problemet för att vara normal och passa in, eftersom motsatsen är alldeles för skrämmande. Ett mönster som sågs i intervjuerna var att alkohol och narkotika var något som föräldrarna gjorde skillnad mellan där alkohol sågs mer accepterat och en naturlig del av att faktiskt vara ungdom, bara föräldrarna tillämpade ”monitoring” (Dishion & McMahon 1998; Kadesjö 2008) över situationen. Det var ett medvetet val som gjordes innan intervjuerna att inte definiera vad som menades tillhöra droger då intresset var hur föräldrarna själva definierade droger vilket ses väldigt tydligt i intervjuerna att det gjordes skillnad. Därav har det blivit mestadels diskussioner gällande alkohol då föräldrarna dels hade erfarenhet själva kring det men även att det synes en tendens hos föräldrarna att tro att deras barn inte kommer prova droger i form av narkotika. I grunden är alkohol något farligt. Men för att inte vara annorlunda eller rädslan för att barnen inte ska vara populära, så ser säkert många föräldrar genom fingrarna på detta, vilket i vissa barns fall kan leda till en problematisk framtid.

Genom litteratur och tidigare forskning framkommer hur föräldrars attityd mot bruk av droger påverkar barnens framtida attityd mot droger. Något i alla fall några föräldrar betonade. Det går inte att med en cigarett i munnen säga att barnen inte ska börja röka. Då ger man ungdomarna dubbla budskap och ungdomarna vet inte vad som är rätt eller fel precis som ungdomarna i Satos (2004) studie säger att det blir förvirrande för dem. Barn gör inte som föräldrar säger, barn gör som föräldrar gör. Det tycks vara den mest tydliga riktlinjen för hur framtiden blir för var och en. Många utav föräldrarna i studien hade med sina barn där det förekom alkohol vilket kan påverka ungdomarnas framtid, men vissa föräldrar verkade ha tänkt igenom den situationen och hade en tanke med att ungdomarna faktiskt var med vid dessa tillfällen, dels för att alkohol inte skulle bli en chock den dagen ungdomarna vill prova alkohol och för att visa dem att ut och festa också kan vara en del av livet men att en avvägning sker hur mycket alkohol som intas.

Efter arbetet med uppsatsen visade det sig att teorin hade vissa begränsningar när det kom till mitt material. Jag kunde identifiera likheter med intervjupersonernas föreställningar och de föräldrastilar som förespråkas men å andra sidan kom mycket annat relevant fram i intervjuerna som inte täcktes in av detta teoretiska ramverk. Om jag skulle skriva en ny uppsats om ämnet skulle jag möjligtvis leta efter andra teorier.

Vad som inte kunnat visas med hjälp av den valda metoden för denna studie är hur föräldrarna faktiskt gör utan enbart fått en inblick i vad de säger att de gör (Kvale & Brinkmann 2014, s.

274). Delar av detta stämmer säkert, medan andra svar kan vara färgade av föräldrarnas föreställningar om vad de tror är det rätta svaret. Ungdomarna i Satos (2004) studie som vittnade om dubbla budskap från sina föräldrar visar på att föräldrar inte alltid är så medvetna om vad de gör och vilka budskap de sänder ut.

Eftersökning kring ämnet gav en tydlig överblick att det förekommer mer forskning kring hur ungdomar eller numera vuxna upplevde sin uppväxt med missbrukande föräldrar. Det förekom sällan forskning kring hur föräldrar faktiskt upplevde situationen med missbrukande barn. Eftersom tidigare forskning poängterar att föräldrarnas roll är viktig för barnen och ungdomarna kan det vara av vikt att veta hur dessa föräldrar upplever sin situation för att kunna ge både ungdomarna och föräldrarna stöd. Det hade även varit intressant att fråga ungdomarna själva vilken roll de anser att föräldrarna har i förhållande till droger i förebyggande syfte för att få ett vidare perspektiv. En nyfikenhet väcktes hos mig gällande stigmatiseringen i samhället relaterat till droger. Att det finns ”hysch hysch” kring ämnet droger och som föräldrarna sa att det kan vara pinsamt att be om hjälp. Det hade varit intressant att göra en mer omfattande kvantitativ studie för att få en överblick över hur samhället ser på stigmatiseringen gällande att be om hjälp i drogproblematik. Mer forskning skulle därför vara av betydelse, framförallt kring ett ämne så aktuellt som droger och dess betydelse för både ungdomar, föräldrar och samhället. Tidig prevention ses som viktigt där samhället bör lägga mycket resurser.

Referenslista

Alexanderson, K. & Näsman, E. (2017) Barns upplevelser när föräldrars missbruk upphört: "Alltså det är svårt att må bra igen". *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 34 (5), 400-414.

Bergh, D., Hagquist, C. & Starrin, B. (2011) Parental monitoring, peer activities and alcohol use: A study based on data on Swedish adolescents. *Drugs: education, prevention and policy*, 18 (2), 100-107.

Broman, C. L., Reckase, M. D. & Freedman-Doan, C. R. (2006) The role of parenting in drug use among black, Latino and white adolescents. *Journal of Ethnicity in Substance Abuse*, 5 (1), 39-50.

Bryman, A (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber AB.

Bäck-Wiklund, M (2010) *Det moderna föräldraskapet*. Stockholm: Natur & kultur.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2018). 2018-05-14.

[<https://www.can.se/Om-CAN/>. Hämtat 2018-05-07.]

Charoenwongsak, W., Kinorn, P. & Hongsanguansri, S. (2017) Parenting styles in children and adolescents with substance use disorders: a study from the princess mother national institute on drug abuse treatment, Thailand. *ASEAN Journal of Psychiatry*, 18 (2).

Dishion, T. J. & McMahon, R. J. (1998) Parental monitoring and the prevention of child and adolescent problem behavior: A conceptual and empirical formulation. *Clinical child and family psychology review*, 1 (1), 61-75.

Eriksson- Zetterquist, U. & Ahrne, G. (2015) Intervjuer. I Göran Ahrne och Peter Svensson (red). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB, 34-54.

Folkhälsomyndigheten (2017) *ANDT-strategin 2016–2020*. 2017-10-16.

[<https://www.folkhalsomyndigheten.se/andtuppfoljning/om-andt-strategin/>. Hämtat: 2018-05-06.]

Heimdahl, K. & Abrahamson, M. (2012) Barndomsminnen av föräldrars berusningsdrickande. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 19 (3-4).

Jacobsson, K (2008) "Den svårfångade kvaliteten". I: Katarina Sjöberg & David Wästerfors(red.) *Uppdrag: Forskning – konsten att genomföra kvalitativa studier*. Malmö: Liber AB, 162-181.

Kadesjö, C (2008) "Föräldrars betydelse för bruk och skadligt bruk av narkotika hos barn och unga". I: Sven Andréasson (red) *Narkotika i Sverige: Metoder för förebyggande arbete*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut, 139-170.

Karlsson, L (2017) *Psykologins grunder*. Lund: Studentlitteratur AB.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB.

Lalander, P (2008) "Ungdomskultur, normer och narkotika". I: Sven Andréasson (red) *Narkotika i Sverige: Metoder för förebyggande arbete*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut, 215- 235.

Lawesson, E (2018) "Polis på turné bland kommunens alla sexor". *Ystads Allehanda*, den 3 februari 2018.

Maccoby, E. E (1992) The role of parents in the socialization of children: An historical overview. *Developmental psychology*, 28 (6), 1006.

Meeuwisse A, & Swärd, H. (2013) Introduktion: Vad är ett social problem?. I: Anna Meeuwisse & Hans Swärd (red.). *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och Kultur, 23-56.

Näsman, E. & Alexanderson, K. (2017) Föräldrar med missbruksproblem –möten mellan barnens och föräldrarnas perspektiv. *Socialmedicinsk tidskrift*, 94 (4), 447-456.

Petrie, J., Bunn, F. & Byrne, G. (2006) Parenting programmes for preventing tobacco, alcohol or drugs misuse in children < 18: a systematic review. *Health education research*, 22 (2), 177-191.

Rennstam, J & Wästerfors, D. (2015) Att analysera kvalitativt material. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red). *Handbok I kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB, 220- 236.

Rosenberg, T (1998) Ungdomskultur, prevention och droger. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 15 (5-6), 332-334.

Sato, H (2004) *Droger och identitetsskapande: kulturella perspektiv på alkohol och narkotika i svenska ungdomsgrupper*. Centrum för socialvetenskaplig alkohol-och drogforskning (SoRAD).

SFS 1968:64. *Narkotikastrafflag*

SFS 1990:52. *Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga*.

SFS 2001:453. *Socialtjänstlagen*.

SFS 2010:1622. *Alkohollag*.

Sharma, I (2005) Parenting, a Challenge in the New Millennium: Implications for Mental Health of Children. *Journal of Indian Association for Child and Adolescent Mental Health*, 1(1), 1.

Terrerros, C (2010) *Utagerande beteenden bland barn och mammors och pappors ineffektiva fostranstrategier*.

Thor, S (2017) *Skolelevers drogvanor 2017*.

Tobé, T (2018) Nu behövs effektivare insatser mot narkotikan. *Gefle Dagblad*, den 4 april 2018.

Van der Vorst, H., Engels, R. C., Meeus, W. & Deković, M. (2006) Parental attachment, parental control, and early development of alcohol use: A longitudinal study. *Psychology of addictive behaviors*, 20 (2), 107.

Van der Vorst, H (2007) *The key to the cellar door: the role of the family in adolescents' alcohol use* (Doctoral dissertation, Radboud University Nijmegen).

Vetenskapsrådet (2002) Forskningsetiska principer inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning.

Yap, M., Jorm, A., Bazley, R., Kelly, C., Ryan, S. & Lubman, D. (2011) Web-based parenting program to prevent adolescent alcohol misuse: rationale and development. *Australasian psychiatry*, 19 (4), 339-344.

Öberg, P (2015) Livshistorieintervjuer. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red). *Handbok I kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB, 55- 67.

Intervjuguide

Information om studien

- Student via Lunds Universitet socialhögskolan, läser till socionom, termin sex av sju och skriver nu min C-uppsats.
- Syftet med uppsatsen: Hur ser föräldrar själva på sin roll och sina möjligheter att påverka barnens/ungas förhållningssätt till droger?
- Studien är intresserad av alkohol och droger i allmänhet.
- Jag kommer alltså ställa frågor kring er syn på er föräldraroll och era möjligheter att påverka ditt/dina/ert/era barn/barns förhållningssätt till droger inför högstadiet men även hur du/ni tror ungdomar ser på droger.
- Deltagandet är frivilligt, ni kan alltså avbryta när ni vill eller om det dyker upp en fråga ni inte vill svara på behöver ni inte det.
- Svaren kommer hanteras anonymt och endast användas till denna studiens syfte.
- Tillåtelse att spela in intervjun.

Inledning/öppningsfrågor/bakgrund

- Ålder på förälder/föräldrar
- Hur många barn
- Respektive kön och ålder på barnet/barnen
- Boende – hur länge har ni bott här? Växt upp här? Bott i storstad/landsbygd tidigare?

Intervjun:

Föreställningar om drogförekomst/ Ungdomar och droger

- Vet du/ni, eller har hört om det finns droger i de miljöer som ditt barn/dina barn vistas i? Vart? Och isåfall hur har du/ni fått reda på de? Media? Grannar? Barnen? Vänner? Skolan?
- Finns det en oro att det finns i närheten av era barn? Hur har denna oro uppkommit, någon speciell händelse?
- Finns det en oro kring att barnet/barnen börjar på högstadiet i en stad? Isåfall varför finns denna oro?
- Hur tror du/ni att ungdomar ser på droger? Tror du/ni synen skiljer sig åt bland killar och tjejer?
- Var tror du/ni påverkar ungas syn på droger? (var kommer den ifrån ex nätet, skolan)
- Vilka sammanhang tror du/ni ungdomar provar droger? Vad tror du/ni påverkar att unga testar droger? Sociala sammanhang, familjeförhållande etc.
- Tror du/ni synen på droger är annorlunda om ungdomarna är uppväxta i storstaden eller på landsbygden? Tror ni de finns skillnader hur man pratar om droger i storstad respektive landsbygden? Och vad kan vara anledningen till det?

Föreställningar kring Sin roll som förälder

- Vilken roll tror du/ni en förälder har på sitt barn gällande föreställningarna och inställning till droger?
- Tror du/ni att mammor och pappor ser olika på droger? Varför?
- Tror du/ni man förhåller sig olika till söner och döttrar?
- Har ni pratat med era barn om droger? När behöver man göra det?
- Motverkar eller förebygger du/ni aktivt mot att barnet/barnen inte ska använda droger, och isåfall hur?

- Hur tror du/ni andra föräldrar tänker kring inställning till att barnen tar droger, och hur de tänker gällande att motverka eller förebygga?
- Anser du/ni att er föräldraroll är en viktigt förebild för barnen gällande användandet av droger? Hur tror ni andra föräldrar ser på sig själv som en förebild för sitt barn? Tänker du/ni aktivt på er föräldraroll som en förebild?

Hur tänker föräldrarna kring sin roll gentemot andra

Andra föräldrar, skolor, socialtjänst, polis, politiker.

- Tycker du/ni att ni har tillräckligt med information att prata droger med ert/era barn?
- Har du/ni tillräckligt med kunskap att aktivt jobba för att barnen inte ska använda droger? Och isåfall, varifrån får man som förälder information?
- Vem har de största ansvaret att förebygga? Förälder? Skola? Sjukvård? Etc.
- Arbetar myndigheter aktivt för att förebygga användandet av droger hos ungdomar här i kommunen? Isåfall hur och vad kan de göra mer?

Hur skulle föräldrarna agera om deras barn använde droger

- Har ni varit med om det? Känner ni någon annan som varit med om det?
- Hur skulle ni känna inför det? Hur skulle du/ni hantera det?
- Be om hjälp? Vet du/ni vart du/ni skulle vända er? Isåfall till vem och varför?
- Stigmatisering att be om hjälp? Alltså hade de känts pinsamt, förnedrande, hånt att be om hjälp. Har du/ni något exempel?
- Skulle du/ni prata med barnet, och isåfall hur?

Droger förr och nu

- Hur va synen på droger när du/ni va unga? Vilka droger fanns i ungdomskulturen då?
- Tycker du/ni synen och användandet har förändrats sedan dess?
- Har du/ni annorlunda syn nu när du/ni är förälder/föräldrar?
- Har ni läst eller hört om fentanyldebatten som det skrivit mycket om de senaste veckorna?
- Hur tänker ni om denna ”moderna” sortens drog där man genom lättillgängligt nässpray lätt kan överdosera med riktigt allvarliga konsekvenser?
- Hur tänker ni att ni kan förebygga att ert/era barn inte testar eller luras att testa det?

Avslutning

- Något du/ni vill tillägga?
- Tack för medverkan
- Denna intervju kommer transkriberas (skrivs ner) och skrivs ut.
- Alla intervjuer kommer sammanställas för att se resultat.
- Det finns möjlighet att få uppsatsen när den är klar.